

Лебідь Андрій Є. – канд. філос. наук, доцент, СумДУ (Суми)

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ: КОНСТИТУЮВАННЯ ЧИ РУЙНАЦІЯ ЗМІСТУ?

"Інтерпретація – це помста мистецтву з боку інтелекту"
С. Зонтаґ

Людське існування розгортається через знакові утворення – тексти. Зафіксованість тексту загострює проблему розуміння і тому тема інтерпретації активно розвивається в зв'язку з аналізом і поясненням текстів, чий статус переводить проблему інтерпретації із суто технічної у метафізичну площину.

Тема мови, знаку привертала і привертає значну увагу філософів. Стаючи предметом рефлексії, тема інтерпретації вимагає обґрунтування процедур її аналізу. Під інтерпретацією слід розуміти дослідницьку діяльність, пов'язану із тлумаченням змістової, смислової сторони "тексту" на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілістю вищого порядку. Інтерпретація – це універсальна властивість людської діяльності, вкорінена в неунікній потребі сприйняття й смислотворення, тому інтерпретувати можна будь-коли, будь-що чи будь-кого.

Сама інтерпретація є багаторівневою методою, яка повинна спиратися на фундаментальні основи знання, є невід'ємною ознакою наших способів контактувати зі світом. Як зазначає польський історик літератури Ришард Ніч: "Інтерпретування переважно вписане у якийсь універсальний проект загальної Методики Читання (як суб'єктивно, так і об'єктивно)" [1, 99]. Це означає, що народження тексту та його можливого потрактування не закінчується переходом від автора до тексту. Життя тексту завдячує своєю появою авторові, а своєму розгортанню у просторі і часі – читачеві, коли з'являються його (тексту) багаторівневність, множинна значущість та несхопність.

Так, П. Рікер зазначає, що герменевтичні інтерпретації та символізації фундаментально виражають і нелінгвістичну реальність, тобто розкривають її металінгвістичний характер [2, 100]. Відповідно до думки філософа, завдання герменевтики полягає в тому, аби показати, що існування досягає слова, смислу, рефлексії лише шляхом безперервної інтерпретації всіх значень, які народжуються в світі культури. Водночас, у залежності від суб'єктно-предметної інтенційності інтерпретацій, існує багато герменевтик, які відрізняються за змістом, задумами, функціями, технікою реалізації.

Інтерпретація виражається у мові і через мову, яка для Гайдеггера – це насамперед спосіб індивідуальної самосвідомості. Він розрізняє "істинну мову", яка безпосередньо співвідноситься з онтологічною істиною буття і "побутову мову", яка є поверховою. Відповідно, сутністю людського буття є мова, а сутністю мови – поезія: "<...> сферою, в якій поезія втілює свої твори, є мова. Сутність поезії ми повинні були б визначити, виходячи зі сутності мови" [3, 256].

Тільки завдяки мові людина може зустрітися з тим, що є, що, як суще, утискає і становить її існування, а як не суще – зводить і не справджує його: "Розмова мислення з поезією зводиться до того, щоб викликати сутність мови, щоб умирущі знову вчилися мешкати в мові" [4, 42]. Інтерпретування ж феноменів за Гайдеггером, можливе тільки тоді, коли є перед-розуміння, тобто коли існує попереднє уявлення про феномен.

Як і у Гайдеггера, в герменевтиці Рікера слово, текст, дискурс набувають онтологічного значення. Отже, слово є джерелом і основою онтології

реальності. П. Рікер переконаний, що "<...> немає символіки до людини, котра промовляє, хоча сам символ має ще глибше коріння; саме у мові космос, бажання, уява дістають можливість бути вираженими; неодмінно потрібне слово, щоби відтворити світ і зробити його священним" [2, 19].

Інтерпретація є побудовою певного текстового простору, який представляє Інше (чуже) для осмислювання і виступає як метаподія, що є одним із етапів побудови смислу й супроводжує спілкування. Таким чином інтерпретація вимагає побудови метатексту, як складну але захоплюючу мозаїку, яка при найменшому поруху відкриває несподівані сліди різних дискурсів, які витворили вільну нескінченну гру значень.

Ж.Дерріда виокремлює дві інтерпретації: інтерпретацію структури, знаку та інтерпретацію гри. "Одна прагне розшифрувати, мріє розшифрувати якусь істину або якийсь початок, що уникають гри та знакового порядку, і живе необхідністю інтерпретації, як живуть у вигнанні. Друга, яка більше не звертається до початку, стверджує гру і намагається вийти за межі людини та гуманізму, причому назву людини вона розуміє як назву цього буття <...>" [5, 588-589].

Деконструюючим інтерпретацію є підхід С'юзен Зонтаг', для якої вона – лише "висмикування певних елементів з цілості твору" [6, 12]. Завдання інтерпретації – це, фактично, завдання перекладу, коли необхідним було узгодити античні тексти із "сучасними" вимогами. В результаті, потрактування виявляється як радикальний засіб збереження старого тексту. Зважаючи на його цінність, інтерпретатор, не знищуючи і не переписуючи тексту, змінює його.

На її думку "Інтерпретувати – це заново формулювати явище, фактично, знаходячи для нього еквівалент. <...> Інтерпретація не є абсолютною вартістю, жестом розуму. <...> Інтерпретація сама повинна оцінюватися згідно з історичним поглядом на людську свідомість" [6, 12].

Отже, інтерпретація потребує інтерпретації, чіткого завдання "виявити максимальну кількість змісту в художньому творі, а ще менше того, аби видушити з твору більше змісту, ніж там вже є. Наше завдання полягає в тому, аби прикоротити зміст так, щоб ми взагалі могли бачити твір. <...> Замість герменевтики нам потрібна еротика мистецтва" [6, 21].

Література:

1. Нич Р. Світ тексту: поструктуралізм та літературознавство. – Львів, 2007.
2. Рікер П. Конфлікт інтерпретацій: очерки о герменевтике. – М., 1995.
3. Гайдеггер М. Гельдерлін і сутність поезії // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М.Зубрицької. – Львів, 2001.
4. Гайдеггер М. Дорогою до мови. – Львів, 2007.
5. Деріда Ж. Письмо та відмінність. – К., 2004.
6. Зонтаг С. Проти інтерпретації та інші есе. – Львів, 2006.